

מתוך השבחים האלה ומתוך ספריו ניכרת גדולתו של ר' נתן נטע בכל מקום שגלה — והוא גלה הרבה „גולה אחר גולה” — ושעל כן אין פלא, אם רבו עליו אגדות בפי העם. גם ענין רבנותו ביאס העלה שאלות ותמיהות: איך בא מאיטליה ליאס ומה הכריחו לכך, אך התשובה היא, כי כידוע גלה ר' נתן נטע לכל מקום שהיו בה חכמי קבלה וכשם שנודד לשם כך בקהילות שונות באיטליה (ראה הקדמתו לספר התפילות „שערי ציון”, שנדפס בפראג שנת תיח"ד (1662) וראה אוצר הספרות לש"א גרבר, כרך ד', עמ' 458 וכו') כך בא גם ליאס (על קשריו עם הבורחים לולאחי ראה „יון מצולה”) שגם היא היתה עיר של אנשי ח"ן. בהקדמתו לספר „מצרף לחכמה”²) מספר ר' שמואל ברבי יהודה לייב על יש"ר מקנדיה: „ובהיותי בעיר יאשי שבואלאכיה פגע באיש א' קדוש הרופא כה"ר שלמה ׳ן ארואי, שהוא היה עסוק בחכמת הקבלה יותר מארבעים שנה וחבר ספרים בה" וכו'. (וראה גיגר „מלא הפנים”, חלק ד' עמ' 10, דובנוב, כרך ז', 290). והרב ר' מתתיהו לנדא כותב בתולדות יוסף (תרס"ח) כדברים האלה: „שמעתי מאמור” (מאדוני אבי מורי) שנסע הר"ן (ר' נפתלי) כ"ץ דרך עיר יאס ואז היה רב ואב"ד הרב הקדוש מוהר"ר נתן נטע בעהמ"ח „שערי ציון” (כמובן, אין החשבון עולה יפה, כי ר' נתן נטע הגובר נפטר הרבה שנים קודם). וראוי להעיר כי ר' נתן נטע הגובר נודע בין רבנים וחסידים ביחוד על ידי ספרו „שערי ציון”, וגם הגאון היעב"ץ מזכירו בספרו „מור וקציעה” ס' א' ובספרו „לחם שמים” ח"א ברכות, בדבר „תיקון חצות” ובהבנת הזוהר, ויקהל קצ"ה. ואולי משום כך נדפס „שערי ציון” ביאס לחזק את אבלי ציון כנגד תנועת שבת"י צבי (שהיתה כנראה גם ביאס. עי' „בית המדרש” לר' אייזיק הירש ווייס, ח"א, עמ' 92: העתק כתב ר' נתן הגביא, ימ"ש, מק"ק קירפין לק"ק אלדנטא ומשם לק"ק יאס). וכך יובנו דברי היעב"ץ, שבתחילה היתה דעתו (מור וקציעה סימן א') שתקון חצות ראוי רק לשוכני ארץ הקדושה ולת"ח דוקא²) ובחוץ לארץ אינו רק זכרון בעלמא על דרך אם אשכחך ירושלים, וסיים: „שבודאי כל הרוצה לעשות עצמו ת"ח לענין זה עושה... ביחוד בדור הזה שיצאו בני בליעל מקרבנו להדיח יע"פ הגלות אחר צבי מודה, שכבר יצאה שכינה מן הגלות ואין לזכור עוד אבלות ישנה”.

ובענין ר' נתן נטע וישיבתו בפוקשאן אביא בזה מה שכתב לי הרב ר'

(2) נדפס בס' נובלות חכמה בסילואה שפ"ט—שצ"א.

(א2) עיין זוהר לך-לך, פ"ב, ב': „ועל דא תושבתן דסלקין בליליא” וכו'. על זה מעיר הרב חיד"א: משמע אפילו אותם שאינם תלמידי חכמים מחוייבים לעמוד מחצות לילה לומר שירות ותשבחות (כן כתב הרב ר"ח לאפוקי מהרב מו"ק, מאין, ניצוצי אורות, שם אות ב'). אולי כיוון בזה להיעב"ץ, וצ"ל במקום מו"ק מו"ק (ראשי תיבות של מור וקציעה)? ובספרו יוסף אומץ, סי' נ"ד, הוא מעיר בענין הנ"ל על ספרו מחזיק ברכה: „שם כתבתי דגם מי שאינו ת"ח צריך לקום באשמורת, לאפוקי ממי שכתב להיפך. ועתה ראיתי שהוא מבואר בזה הקדוש, חלק ג', דף קכ"א, ע"ב: „ומאן דלית ליה רשו לאתעסקא באורייתא, יקיים קומי רוני בלילה”.

מתתיהו לאנדא: הרב "שערי ציון" הי' רב ביאס. אביו ראה ספר "שערי ציון" שנדפס בהסכמת הגאון ר' נפתלי כ"ץ (בעל סמיכת חכמים) בעת נסע דרך שם לארץ-ישראל בשנת תע"ח, ככתוב בסוף ההסכמה שנת ת"גזור ע"ל חיים, והח"ת באותיות גדולות ושלח בסטאמבול, ומה נראה שידע ששלמו ימי חייו³). ידעתי ושמעתי כי בעל "שערי ציון" נפטר במח"ק בפוקשאן והרבה שנים הלכו לבקש רחמים על קברו ואחר-כך נעלם מקום קברו ולא ידע איש את קבורתו. וזקן השו"בים, ר' משה רבינוביץ (מחותנו של הפרופיסור ש. ז. שכטר) בפוקשאן סיפר לי מסורת שבידי הזקנים: הרב "שערי ציון" יצא מארץ-ישראל לחוץ לארץ להדפיס את ספרו "שערי ציון" ובא אל המהרש"א (שהיה תלמידו) לבקש תמיכה כי מצבו היה ברע. כאשר תהה המהרש"א על קנקנו וראה, שהוא מלא דבר, יעץ אותו ללכת ליאס, כי קיבל מכתב משם כי הקהילה צריכה רב. על פי עצתו נסע ליאס ושימש ברבנות איזה שנים, עד שהיה לו הסך הנחוץ להדפסת ספרו. משם נסע לגאלאץ ללכת בספינה ארץ-ישראל. ויהי בבואו לתחנת פודו-האריט, מקום מוכן לפורענות בשל השודדים ורוצחי דרך שהיו מצויים שם, התנפלו עליו ליסטים ויהרגוהו. והביאו אותו לק"ק פאקשאן הסמוכה לתחנה ההיא ויקבר שם בכבוד גדול. המצבה לא ניכרה עד היום. פעם אחת בא לפאקשאן איש חסיד ר' אהרן משה, אשר כל מעשיו היו על פי קבלה ויאמר לציין את קבר של הרב "שערי ציון" ויעש אהל בבית הקברות וגשר קטן ויקח לוחות עם שמות ויאמר: ראו המקום שיפול עליו אחד הלוחות סימן לדבר ששם הקבר. האהל גם הגשר אינם עוד, אבל שתי אבנים נשארו שעל פי המסורה הן שריד ממצבת הרב "שערי ציון"⁴).

האגדה הזאת שמע ר' משה שו"ב בשם הרב ר' יצחק משה, החסיד החב"ד הנודע לשם בכל מדינות רומניה. הרב ר' יצחק משה שהיה יליד יאס אמר, שראה את כל הספור הזה בפנקס של קהילת יאס, שנשרף ואיננו עוד. החסיד החב"ד ר' יצחק משה נזכר בספר "בית רבי" (עמוד י"ד וט"ז) בשם הה"ג ר' משה יצחק (צ"ל יצחק משה) זלה"ה מיאס שמו גדול ומהולל מאד בפי אנשי. היה מהחסידים הצעירים של רבנו הגדול נ"ע (ר' דובער) ואחר כך הי' מקושר לרבנו מאד מאד, ורבנו היה מחבבו מאד. והוא אחד מהשלשה שאמר רבנו עליהם שפעל בהם (אויסגעפירט) המכוון כרצונו. אחר פטירת רבנו התקשר לחתנו אדמו"ר בעל "צמח

(3) קבלתי לפני כמה שנים, בהיותי רב בפאקשאן. הרב לנדא היה כבר אז מופלג בשנים. הוא היה מגזע היתס של גדולי הרבנים האחרונים ברומניה.

(4) בספר הזכרון לשווראפלד ("אוצר הספרות" עמ' 48) נאמר, כי שנת מותו של ר' נפתלי כ"ץ היתה תפ"ד ובהערה שם: כי המספר הזה כתוב על מצבת קבורתו. והדברים אינם נכונים, כי על המצבה, כפי שנדפס ב"הגורן", ח"א עמ' 100 כתוב: נתבקש בישיבה של מעלה ועלה ביום ש"ק כ"ד כסלו שנת כי לא תעזב נפשי לשאול לפיך. (ובעל "קנת סופרים", עמ' ס"ג ע"ב כתב בטעות כ"ד טבת תע"ט) וכן בשם הגדולים להחיד"א ערך נפתלי: ובקושטינינא שנת תע"ט היתה מגוחתו כבוד.

צדק" נ"ע והי' חשוב וספון אצלו והי' אומר לו דברי תורה ביחידות. רי"ם נפטר ביאסי בשנת תרכא. וזה נוסח מצבתו: "מצבת קבר הרב / החסיד המפורסם / אשר יצק מים על / ידי אדמו"ר הזקן מו"ה / שניאור זלמן מלאדי / ובנו אדמו"ר א' דובער / נבג'ע ושמש אותם / מנעוריו הי' דולה / מתורתם הקדושה / ומשקה לעדרי צאן / קדשם עדי נאסף אל / עמיו כבוד מוהר"ר / יצחק משה בר' שמואל / גדל בש"ט ונפטר בש"ט / בא בימים יום ה' אלף / דחזה"מ פסח תרכ"א / תנצב"ה.

על פי האגדות האלה אנו רואים עד כמה היה ר' נתן נטע גדול בעיני אנשי דורו והבאים אחריהם — בעיני רבנים חסידים, וביחוד העם, בזכות ספרו "שערי ציון" המלא געגועים על ציון (ולכאן ענין האגדה המספרת על הדפסת "שערי ציון" בשובו מארץ-ישראל) ובזכות ספרו "יון המצולה" שהוא כדברי יעקב פיכמן בהקדמתו הפיוטית במהדורה הנזכרת "אחד מספרי העם המעטים שאין להם בטלה עולמית".